

ПРИНЦИПИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ПІДХОДУ В НАВЧАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

туристичного іміджу для областей регіону задля збільшення на їх терени потоку іноземних та вітчизняних туристів.

1. Закон України "Про туризм".// Відомості Верховної Ради України.1995. – №31. – С. 241.

2. Закон України "Про порядок виїзду з України й в'їзду в Україну громадян України"//Відомості Верховної Ради України.1994. – №18.

3. Закон України "Про оподаткування прибутку підприємств"// Відомості Верховної Ради України. 1997. – №27. – С. 181.

4. Александрова А.Ю. География мировой индустрии туризма. Учебное пособие.//А. Александрова. –М.: Изд-во Московского университета, 1998. –176 с.

5. Балабанов И.Т., Балабанов А.И.. Экономика туризма: Учеб. пособие.//И. Балабанов, А. Балабанов. –М.: Финансы и статистика, 2000. – 176 с.

6. Байлик С.И. Гостиничное хозяйство. Организация, управление, обслуживание: Учеб. пособие.// С. Байлик. –К.: ВИРА-Р, 2002. – 252 с.

7. Герасименко В.Г. Основы туристического бизнеса: Учеб. пособие.// В. Герасименко. – Одесса: Черноморье, 1977. – 160 с.

8. Горбилева З.М. Экономика туризма. Практикум. Учеб. пособие.//З. Горбилева. – Минск БГСУ, 2002. – 144 с.

9. Гуляев В.Г. Организация туристической

деятельности: Учеб. пособие.// В. Гуляев. – М.: Нолидж, 1996. – 312 с.

10. Гуменюк Ю.П. Влияние туризма на экономическое зростание в Украине. // Ю. Гуменюк. / Формування ринкових відносин в Україні. – 2004. – №7 – 8.

11. Дурович А.П. Маркетинг в туризме.// А. Дурович. – М.: Института дистанционного образования. МЭСИ, 2000.

12. Зайчук Г.М. Управление маркетинговой деятельностью в туристической отрасли. Монография. // Г. Зайчук. –Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2010. – 154 с.

13. Кияк В.Ф. Организация туристической деятельности в Украине. – Чернівці: Книги – XXI, 2003. – 300 с.

14. Любіцева О.О. Ринок туристичних послуг. Навчальний посібник.// О. Любіцева. – К.: Альтерпрес, 2003. – 436 с.

15. Малюк Л.О. Экономика та організація формування маркетингової туристичної індустрії в Україні. Монографія.//Л. Малюк. –Дрогобич "Коло", 2011. – 395 с.

16. Мальська М.П., Худо В.В., Цибух В.І. Основы туристического бизнеса. Навчальний посібник.// М. Мальська, В. Худо, В. Цибух. – К.: ЦУЛ. 2004. – 272 с.

17. Щур Р.С. Підгородці. Сторінки історії.//Р. Щур. – Львів, Історико-краєзнавче видання, 2000. – 239 с.

Стаття надійшла до редакції 11.09.2012

УДК 371.13:373.3.091.21

Марина Прокоф'єва, кандидат педагогічних наук, доцент,

завідувач кафедри педагогіки та психології

Єваторійський інститут соціальних наук Республіканського вищого навчального закладу
"Кримський гуманітарний університет" (м. Ялта)

ПРИНЦИПИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ПІДХОДУ В НАВЧАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті розглянуто принципи організації підготовки майбутніх учителів початкових класів до реалізації диференційованого підходу в навчанні молодших школярів.

Ключові слова: принципи навчання, професійна підготовка, диференційований підхід, вчитель початкових класів.

Лит. 5.

Актуальність теми. Аналіз зарубіжних та вітчизняних досліджень (В. Андрющенко, В. Бондар, П. Вайль Дж. Вос, О. Глузман, Г. Драйден, В. Кремень, Н. Крилова, Л. Пуховська, Д. Рісман, Р. Роман, О. Савченко, К. Фопель, Н. Яцишин та ін.) щодо оновлення цілісної системи освіти та підходів до розвитку її суб'єктів дозволяє виокремити загальні тенденції, як-от: орієнтація на глобалізацію освітньої діяльності, реформування освіти взагалі і педагогічної зокрема; зміна парадигм та моделей освіти, зростання інтегративних та диференційних

процесів в освітньому просторі; впровадження нових інформаційних та педагогічних технологій, зростання питомої частки самоосвіти в організації навчальної діяльності студентів; зростання вимог до якості педагогічної освіти, професіоналізму педагогічної діяльності та особистості вчителя; перехід від середньої до вищої освіти університетського типу та необхідність ступеневої підготовки фахівців, поширення її доступності для всіх категорій населення; надання можливостей студентам для вільного вибору змісту та рівня освіти і професійної підготовки, урахування

ПРИНЦИПИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ПІДХОДУ В НАВЧАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

взаємодії різних культур у змісті сучасної підготовки.

Провідним завданням педагогічної освіти є підготовка вчителя, здатного до самореалізації, ефективної професійної діяльності в умовах сучасної початкової школи, з високим рівнем культури, освіченості, інтелігентності, професійної компетентності й здатності забезпечити всебічний розвиток дитини як особистості і найвищої цінності суспільства. У зв'язку з цим однією з важливих завдань модернізації системи педагогічної освіти є орієнтація підготовки сучасного вчителя початкових класів на реалізацію диференційованого підходу у навчанні молодших школярів.

Мета статті – обґрунтувати принципи підготовки майбутніх учителів початкових класів до реалізації диференційованого підходу в навчанні молодших школярів у контексті сучасних підходів до навчання.

Аналіз публікацій та виклад матеріалу. Проаналізувавши праці дослідників, що займалися питанням принципів навчання (В. Краєвський, А. Хугорської, В. Сафонова, О. Щукін), можна вважати, що в сучасній педагогіці під принципом розуміють основне та первинне положення будь-якої теорії, методу, науки, що формулюється на основі обраного напрямку та відповідних йому підходів і приймається за аксіому. У своїй сукупності принципи визначають вимоги системи навчання в цілому, рівня оволодіння виучуваної дисципліни та окремих її компонентів. Крім того, чітко сформульовані принципи навчання допомагають сформулювати мету навчання, визначити як і який зміст навчання відбирати, які засоби й методи навчання використовувати [5, 128].

Для того щоб, забезпечити високий рівень підготовки майбутнього вчителя початкових класів до реалізації диференційованого підходу у навчанні молодших школярів, необхідно дотримуватися певних *принципів* організації навчально-виховного процесу у ВНЗ, до яких належать як загальнодидактичні принципи, зокрема, принцип науковості, принцип зв'язку теорії із практикою, гуманізації та гуманітаризації, зв'язку теорії з практикою, послідовного і системного розвитку професійних умінь і навичок, функціонального зв'язку з майбутньою професійною діяльністю, наочності, поступового посилення самостійності та відповідальності професійної діяльності, розвивального характеру практичного навчання студентів. Ці принципи, незалежно від моделі організації, є основними в практичній підготовці вчителя початкової школи.

Основу концепції підготовки вчителя початкових класів до реалізації диференційованого

підходу в навчанні молодших школярів становлять принципи, сформульовані нами на основі аналізу сутності диференційованого навчання, можливостей застосування системного підходу до процесу навчання, сутності професійної діяльності вчителя початкових класів. Вони регулюють процес побудови і здійснення підготовки майбутнього вчителя до реалізації диференційованого підходу у навчанні молодших школярів. Розглянемо сутність кожного із зазначених принципів.

Розглянемо сутність кожного із зазначених принципів.

Реалізація *принципу суб'єктності* (О. Асмолов, К. Абульханова-Славська, Б. Братусь, В. Давидов, О. Леонт'єв, А. Петровський, В. Петровський, К. Роджерс, А. Маслоу) передбачає засвоєння в процесі підготовки загальнопедагогічних знань і вмінь, детермінованих особистісною системою гуманістичних ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя, що в кінцевому рахунку сприяє його становленню як справжнього суб'єкта педагогічної діяльності, готового не лише до виконання певного набору професійно важливих функцій, а й веде до успішної професійно-особистісної самореалізації.

Відштовхуючись від загальнопсихологічного розуміння суб'єктності, віддзеркалюваного в реальності професійної діяльності педагога, можна стверджувати, що актуальність становлення і розвитку суб'єктності студента – майбутнього вчителя чітко проглядається в декількох площинах:

- по-перше, у площині саморозвитку: суб'єктність забезпечує основу розвитку особистості, індивідуальності, універсності людини; без неї сам процес саморозвитку втрачає свою цілісність, комплексність, стрижневу, провідну сутність. Це положення є справедливим і для професійного саморозвитку майбутнього вчителя;

- по-друге, у площині виховно-освітнього процесу: суб'єктні характеристики студента забезпечують активність, вибірковість, творчість, а отже, успішність в оволодінні майбутньою професією; перетворюють навчальний процес у співтворчість двох "професіоналів" – викладача й студента;

- по-третє, у площині майбутньої професійної діяльності: суб'єктність учителя служить детонатором, пусковим механізмом включення суб'єктності учнів, а значить, їх особистісного, індивідуального, неповторного начала в життєдіяльності і життєтворчості.

Відзначимо специфічну особливість суб'єктності

ПРИНЦИПИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ПІДХОДУ В НАВЧАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

вчителя, яка полягає в тому, що ставлення до себе як до суб'єкта власної діяльності пов'язане з його відношенням до учнів як до суб'єктів їхньої власної діяльності. В сукупності ці ставлення інтегруються у властивість особистості педагога, що виражає ступінь його захопленості професією.

Принцип професійної спрямованої (контекстної) навчальної діяльності. У контекстному навчанні метою діяльності студента стає не опанування системи інформації і тим самим основами наук, а формування здібностей до виконання професійної діяльності. Інформація займає структурне місце мети діяльності студента лише до певного моменту, а потім ця інформація повинна отримати розвинену практику свого застосування. Основною одиницею роботи студента і викладача в контекстному навчанні стає не "порція інформації", а ситуація предметної і соціальної невизначеності і суперечності. Система проблемних ситуацій дозволяє розгорнути діалектично суперечливий зміст навчання в динаміці і тим самим забезпечити об'єктивні передумови формування теоретичного і практичного професійного мислення. Змістом контекстного навчання виступає не лише предметна сторона майбутньої професійної діяльності, задана за допомогою системи учбових завдань, моделей і ситуацій, але і її соціальний бік, відтворний різними формами спільної діяльності і спілкування. Студент засвоює предметний зміст навчання (знання, уміння, навички, досвід професійної діяльності) і, займаючи певну позицію в системі взаємодії учасників освітнього процесу, слідує прийнятним нормам соціальних стосунків і дій в тій мірі, в якій він тут активний і виховується як особистість [1].

Основними характеристиками контекстного навчання є те, що суб'єкт навчання із самого початку ставиться в діяльну позицію, предмет якої поступово перетворюється із суто навчальної у практико професійну, вимоги з боку професійної діяльності є системоутворюючими, вони задають контекстний принцип побудови й розгортання не лише окремих навчальних дисциплін, а й зміст усієї підготовки фахівця у ВНЗ.

Інтерактивність педагогічної підготовки майбутнього учителя до професійної творчої праці здійснюється шляхом активізації самостійної пошукової діяльності студентів (О. Балаєв, Н. Борисова, К. Баханов, І. Вачков, О. Вербицький, П. Мартинець, Л. Пироженко, А. Панфілова, О. Пометун, М. Скрипник, Е. Федорчук, П. Щербань).

Інтерактивне навчання визначається як спеціальна форма організації пізнавальної

діяльності, що має конкретну, передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність [2].

На думку дослідників, інтерактивне навчання ефективно сприяє формуванню цілісної системи практичних умінь та навичок, виробленню цінностей, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії. Продуктивність навчання, а значить і якість підготовки фахівців в системі вищої освіти, визначається тим, наскільки студенти активно включаються в процес навчання, стають суб'єктами засвоєння навчального матеріалу, є глибоко мотивованими і особисто зацікавленими в його вивченні. Інтерактивні технології навчання мають певні особливості:

- постійна й тривала за часом активність мислення, що змушує самостійно приймати творчі за змістом, емоційно забарвлені та мотиваційно-виправдані рішення у процесі розв'язання навчальної ситуації;

- підвищена результативність навчання не за рахунок збільшення обсягу навчальної інформації, а за рахунок глибини та швидкості її опрацювання;

- стабільно високі результати навчання та виховання за мінімальних зусиль студентів;

- реалізація потреби особистості в активності, професійній розрядці;

- формування практичних умінь і навичок, вироблення звички активно, творчо, раціонально мислити і діяти;

- вироблення вмінь розв'язувати проблемні ситуації, аналізувати власний позитивний і негативний досвід;

- адекватна оцінка індивідуальних, у тому числі професійних, якостей у "живих" ситуаціях взаємодії [3].

У процесі застосування інтерактивних технологій навчання майбутній фахівець вчиться самостійно побачити й сформулювати проблему; висунути гіпотезу і знайти спосіб її перевірки; зібрати дані та проаналізувати їх; узагальнити та зробити висновок; побачити можливості практичного використання здобутих результатів; і, нарешті, оволодіває здатністю побачити проблему в цілому, усі аспекти й етапи її розв'язання та визначити міру особистої участі у її розв'язанні.

Принцип розподіленості. У процесі підготовки до реалізації диференційованого підходу у навчанні молодших школярів студенти повинні оволодіти різноманітними знаннями й уміннями, пов'язаними з конструюванням навчального змісту, розробкою фрагментів навчання, діагностикою учнів. Процес їх

ПРИНЦИПИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ПІДХОДУ В НАВЧАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

формування може йти двома шляхами. Перший передбачає використання системи спецкурсів і спецсеминарів. Другий – впровадження елементів змісту підготовки в дисципліни, що мають методичну спрямованість і включені в Державний освітній стандарт вищої професійної освіти.

Оптимальним ми вважаємо поєднання обох шляхів, тому в процесі вивчення обов'язкових дисциплін, що мають методичну спрямованість, є можливість сформулювати знання та вміння, необхідні майбутньому вчителю для диференційованого навчання учнів, а в рамках спецкурсів і спецсеминарів – поглибити і розширити їх.

Принцип варіативності і гнучкості заснований на тому, що зміст і методики освітнього процесу в системі педагогічної освіти повинні допомогти студенту розширити можливості обґрунтованого вибору життєвого і професійного шляху (В. Бордовський, В. Сластьонін, С. Смирнов). При цьому формування базових компетенцій майбутнього вчителя повинно будуватися відповідно до його потребам та інтересів (А. Асмолов, В. Байденко, І. Зимня). Згідно із зазначеними посилками процес підготовки майбутнього вчителя у вузі визначає варіативності і гнучкості.

Реалізація принципу варіативності і гнучкості припускає врахування наступних вимог: 1) виконання загальних вимог освітнього стандарту в поєднанні з задоволенням індивідуальних можливостей та інтересів кожного студента; 2) гнучкого реагування на індивідуальні та особистісні зміни студента шляхом внесення необхідних змін до компонентів підготовки; 3) надання студентам можливості вибору видів, форм діяльності та самовизначення; 4) допомоги студентам в усвідомленні своїх індивідуальних можливостей і схильностей, в складанні індивідуальних програм підготовки; 5) гнучкого і вчасного зміни індивідуальних освітніх програм та індивідуальних планів; 6) використання різноманітних методів і форм самостійної роботи студентів; 7) здійснення професійної діяльності з високим ступенем рефлексії, гнучкої та адаптивної реакцією на динаміку обставин.

Принцип саморозвитку і рефлексії студента. На основі аналізу сутності понять “саморозвиток”, “саморозвиток майбутнього вчителя”, спираючись на праці провідних учених (В. Андреева, П. Каптьорева, Н. Кузьміної, К. Левітана, В. Маралова, В. Шадрікова та інших), ми розумітимемо “професійний

саморозвиток майбутнього вчителя” як особливий вид суб'єкт-об'єкт-суб'єктної цілеспрямованої діяльності майбутнього вчителя з самозмінення професійних знань, професійних умінь, професійних якостей, що необхідні для успішного освоєння та виконання професійної педагогічної діяльності. Провідними чинниками саморозвитку особистості в умовах вищого навчального закладу є: зміст освіти, сам процес організації освіти (методика навчання, що одночасно спонукає активне самопізнання, стимулює самоосвіту, особистісний саморозвиток); ділове й міжособистісне спілкування “студент-студент”, “студент-група”, “студент-викладач” та ін.

На сьогодні, рефлексія вважається основою професійного розвитку, корекції та оцінювання рівня професійної компетентності вчителя. О. Соловова у монографії вказує, що стосовно розвитку вчителя, його здатність до рефлексії нерозривно пов'язано із формуванням усього комплексу професійних умінь [5, 109].

Висновок. Теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє припустити, що застосування розглянутих вище принципів забезпечить ефективну підготовку майбутніх вчителів початкових класів до реалізації диференційованого підходу в навчанні молодших школярів. Перспективи подальших досліджень полягають у проведенні експериментальної перевірки ефективності використання розроблених принципів при підготовці майбутніх учителів.

1. Вербицкий А.А. Концепция знаково-контекстного обучения в вузе // *Вопросы психологии*. – 1987. – № 5. – С. 31 – 39.

2. *Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: наук.-метод. посібн.* / О. Пометун, Л. Пироженко; за ред. О. Пометун. – К.: А.С.К., 2004. – 192 с.

3. Любчак Л.В. Роль інтерактивних технологій навчання у формуванні комунікативної компетентності майбутнього педагога // *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: Зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. “Умань: ПП Жовтий, 2007. – Вип 19. – С. 30 – 36.

4. Соловова Е.Н. *Методическая подготовка и переподготовка учителя иностранного языка: интегративно-рефлексивный подход. Монография / Елена Николаевна Соловова*. – М.: ГЛЮССА-ПРЕСС, 2004. – 336 с.

5. Фицула М.М. *Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти*. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2000. – 544 с.

Стаття надійшла до редакції 06.09.2012